

BULLETIN OF ECONOMIC THEORY AND ANALYSIS

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beta>

Yolsuzluğun Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz

Hikmet Dersim YILDIZ <https://orcid.org/0000-0002-2866-3936>

To cite this article: Yıldız, D., H. (2024). Yolsuzluğun Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 9(2), 515-534.

Received: 19 Mar 2024

Accepted: 27 May 2024

Published online: 30 Jun 2024

©All right reserved

Bulletin of Economic Theory and Analysis

Volume 9, Issue 2, pp. 515-535, 2024

<http://www.betajournals.org>

Original Article / Araştırma Makalesi

Received / Alınma: 19.03.2024 Accepted / Kabul: 27.05.2024

Yolsuzluğun Belirleyicileri Üzerine Ekonometrik Bir Analiz

Hikmet Dersim YILDIZ^a

^a Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Çanakkale, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-2866-3936>

ÖZ

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerinden bağımsız olarak yolsuzluk dünya genelinde sorunlu bir davranış olarak ifade edilmektedir. Yolsuzluk, toplumların geçmişten gelen demokrasi gelenekleri, iç ve dış karışıklıklardan kaçınmaları ve eğitim seviyeleri gibi birçok farklı faktör ile açıklanabilmektedir. Çalışmada, yolsuzluğun seçilen belirleyiciler aracılığıyla, yatay-kesit veri analizi ile tahmin edilmesi ve incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Uluslararası Şeffaflık Örgütü, Yolsuzluk Algılama Endeksi (Corruption Perception Index) verileri esas alınmış ve 151 ülkenin 2021 yılı verileri kullanılarak dört farklı model oluşturulmuştur. İlk olarak tüm ülkeler analize dâhil edilmiş ve bazı bulgular elde edilmiştir. Diğer üç model ise İnsani Gelişme Endeksi'nin gelişmişlik sınıflandırmalarına göre oluşturulmuştur. Tüm ülkelerin dâhil edildiği ilk modele göre, demokrasi, eğitim seviyesi ve ülkelerin içinde bulunduğu barış ortamı istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Benzer şekilde gelişmişlik seviyelerine göre sınıflandırılan ülkeler için ayrı modeller oluşturulmuş ve bu bağlamda yolsuzluğun belirleyicilerinin ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak değişebildiği ortaya çıkmıştır. Son olarak bu çalışmada tahmin edilen eğitim ve barış faktörleri literatüre katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Yolsuzluk,
Demokrasi, İnsani
Gelişme Endeksi,
Barış

JEL Kodu

D73, D72, O15, D74

İLETİŞİM Hikmet Dersim YILDIZ ✉ dersimyildiz@gmail.com ☒ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Çanakkale, TÜRKİYE.

An Econometric Analysis on the Determinants of Corruption

ABSTRACT

Regardless of the development levels of countries, corruption is expressed as a problematic behavior around the world. Corruption can be explained by many different factors such as societies democratic traditions from the past, their avoidance of internal and external conflicts, and their education levels. The study aims to estimate and examine corruption through selected determinants using cross-sectional data analysis. For this purpose, Transparency International Corruption Perception Index (CPI) data was taken as basis. Four different models were created using 2021 data from 151 countries. First, all countries were included in the analysis and some findings were obtained. The other three models were created according to the development classifications of the Human Development Index. According to the first model in which all countries were included, democracy, education level and an atmosphere of peace of the countries were statistically significant. Similarly, separate models were created for countries classified according to their development levels. In this context, it has been revealed that the determinants of corruption may changeable depending on the development levels of countries. Finally, the education and peace factors estimated in this study are important in terms of contributing to the literature.

Keywords

Corruption, Democracy, Human Development Index, Peace

JEL Classification

D73, D72, O15, D74

1. Giriş

En anlaşılır haliyle yolsuzluk, kamu gücünün ve kaynaklarının kişisel menfaatler amacıyla kötüye kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan incelendiğinde kişisel menfaatler uğruna kamu gücünü suistimal etmek bir davranış biçimidir ve bu yönüyle yolsuzluk faaliyetini fark etmenin kolay ancak tanımlamanın ya da işaret etmenin zor olduğu sonucu doğmaktadır (Tanzi,1998: 564). Ayrıca yolsuzluk faaliyetleri irdelendiğinde mali anlamda getirdiği yük net olarak hesaplanamasa da literatürde yolsuzluğun ana maliyeti 2.6 trilyon dolar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında işletmelerin ve bireylerin her yıl 1 trilyon dolardan fazla da rüşvet ödediği ifade edilmektedir (UN, 2023). Yolsuzluk özellikle son yıllarda, ekonomik maliyetlerinin yanında sosyal, siyasal ve kültürel değerleri de yozlaştıran bir davranış haline gelmiştir. Halkın kamu kurumlarına güveninin sarsılması, toplum içinde eşitsizlik algısının oluşması ve toplumsal düzenin bozulduğuna inanan bir halk kesiminin yaratılması sorunlarına yol açacaktır.

Yolsuzluğun düzeyi ülkeler arasında değişiklik göstermekle birlikte uygulama şekilleri benzerliğe sahiptir. Yolsuzluğun en yaygın uygulama şekilleri rüşvet, hırsızlık ve zimmete geçirme olmakla birlikte bu uygulama kişinin kamusal gücünü kullanarak kişisel refahını artırma çabasını

ifade etmektedir. Buna ek olarak rant kollama amacıyla yapılan lobi faaliyetleri, adam ya da akraba kayırma gibi etki alanını genişletecek yöntemleri de yolsuzluk kapsamına dâhil etmek yerinde olacaktır.

Ekonomik etkilerinin yanında, sayılan sosyal, kültürel ve siyasi sonuçları da göz önüne alındığında küresel anlamda mücadele edilmesi gereken bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yolsuzluğun ortaya çıkarabileceği asıl ve en önemli olumsuz sonuç sadakat kavramının içinin boşalması olacaktır. Başka bir anlatımla yolsuzluk, yalnızca yolsuzluk faaliyetine katılan bireyler ve yöneticilerin değil aynı zamanda toplumun genelinin devlete verdikleri değer ve atfettikleri sadakat duygusunun giderek yok olmasına, dolaylı olarak da devlet ve toplumun yozlaşmasına sebep olacaktır (Johnston, 2012: 332).

Yolsuzlukla ilgili tüm bu olumsuzluklar göz önüne alındığında, kalıcı çözümler üretmek adına yolsuzluğa neden olan ya da yolsuzluğu azaltan belirleyicilerin analizi ve tahmini daha da önem kazanmaktadır. Bu amaçla yolsuzluğu etkileyen belirleyicilere odaklanan literatür incelendiğinde özellikle belli ülke grupları üzerinden yapılan tahmin ve analizlere yer verilmekle birlikte, büyük bir örneklem grubunu inceleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmada 151 ülkenin ve ayrıca gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılmış grupların yolsuzluk belirleyicileri dört ayrı model ile tahmin edilmiştir. Yolsuzluğun belirleyicileri, ülkelerin 2021 yılı verileri kullanılarak yatay kesit (ordinary least square) veri analizi ile tahmin edilirken, bağımlı değişkeni yolsuzluk algılama endeksi, bağımsız değişkenleri ise demokrasi endeksi, barış endeksi ve eğitim endeksi oluşturmaktadır. Çalışmada öncelikle literatür incelenmiş, ardından verilere ilişkin açıklamalara ve son olarak analiz sonucunda elde edilen bulgulara detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Son olarak çalışmada eğitim ve barış değişkenlerinin kullanılması, literatüre katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

2. Yolsuzluğun Belirleyicileri Üzerine Literatür Araştırması

Giriş kısmında yolsuzluk kavramına ilişkin bazı bilgiler verilmekle birlikte bu başlık altında öncelikle daha detaylı yolsuzluk tanım ve ifadelerine yer verilecektir. Daha sonra bu konuda yapılan çalışmalara ve çalışmalarda kullanılan belirleyicilere değinilecektir. Literatürde üzerinde uzlaşılan tek bir tanımın olması mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda hem ulusal hem de uluslararası yazında yer alan farklı tanımlar incelenecektir.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü yolsuzluğu, emanet edilen ya da tahsis edilen yetkilerin şahsi çıkar ve kazançları için kötüye kullanılması olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda yolsuzluk güveni ve demokrasiyi azaltan, ekonomik büyüme ve kalkınmayı engelleyen, gelir dağılımında adaletsizliğe yol açan problemli bir davranış olarak karşımıza çıkmaktadır (Transparency International, 2023). Tanzi (1998) çalışmasında, kamusal yetkilerin kişisel menfaatler amacıyla kötüye kullanılması olarak ifade etmiştir. Buna ek olarak yolsuzluk faaliyetinin yalnızca kamu sektöründe değil özel sektörde de var olabileceğini belirtmektedir. Özellikle hükümet ya da yerel idareler tarafından düzenlenen özel hukuk tüzel kişiliğine ait teşebbüsler de bulunmaktadır. Herhangi bir yerel idarenin iştiraki konumunda bulunan ve hizmet veren bir şirketin, hangi parti ya da çıkar grubu tarafından yönetiliyorsa, kendilerine yakın kişileri adam kayırma yoluyla işe alması yolsuzluk faaliyeti olarak ifade edilebilmektedir. Lambsdorff (2007) ise yukarıda söz edilen kamusal yetki ya da kamu gücü kavramının hangi alanlarda kullanılabileceğini vurgulamıştır. Buna göre; "Kamu gücü", görevlerine atanan bürokratlar ve seçimle iş başına gelen siyasetçiler tarafından kullanılır. Bu kamu gücü, yargı, kamu ihaleleri, ticari düzenlemeler ve izinlerin verilmesi, özelleştirme, döviz (gümrükler, ticaret izinleri ve uluslararası mali işlemler dahil), vergiler (vergi muafiyetlerinin verilmesi dahil), polis, sübvansiyonlar, kamu hizmetleri (su, elektrik, telefon, çöp toplama, sağlık hizmetleri) ve devlet hizmetleri (sağlık, eğitim) gibi çeşitli sektörlerde kullanılmaktadır. Lambsdorff'un görüşleri, Uluslararası Şeffaflık Örgütü'nün kıdemli araştırma danışmanı olması ve Yolsuzluk Algılama Endeksinin kurucusu olması sebebiyle önem taşımaktadır.

Son olarak temel yolsuzluk açıklamaları Nye (1967) ve Rose-Ackerman (1978)'in tanımlamaları ile tamamlanacaktır. Nye' e göre yolsuzluk, "özel maddi (özel, yakın aile, özel bir zümre) ya da itibar kazanımlar amacıyla kamusal bir yetkiyi resmi görevlerinden saptırıcı veya nüfuzla ilgili belirli bir yolsuzluk türünü kullanarak kuralları ihlal eden davranışlardır. Bu davranışlar arasında rüşvet (güven kavramını temsil eden konumundaki bir kişinin kararlarını saptırmak için bir ödülün kullanılması), kayırmacılık (bir kişi ya da grubun liyakatten bağımsız bir şekilde soy bağıını esas alarak patronajın verilmesi), zimmete para geçirme (kamu kaynaklarının özel çıkarlara için yasadışı olarak kullanılması) yer almaktadır." (Nye, 1967: 419). Rose-Ackerman ise hem kendisinin hem de Nye'in tanımlamalarında kamu yararından bahsedilmemiş olduğunu ileri sürmektedir. Bununla birlikte Rose-Ackerman yasadışı olsa dahi amir ya da müdürün hedeflerine ulaşmak için gerçekleştirdiği eylemleri de yolsuzluk kapsamına dâhil etmektedir. Buna ek olarak Rose-Ackerman, Nye'in tanımına kıyasla daha dar kapsamlı bir tanımı olduğunu ve

analizinin bir kısmında kamu fonlarının basit hırsızlık faaliyetlerini ya da zimmete geçirme faaliyetlerini analiz etmediğini ifade etmektedir (Rose-Ackerman, 1978: 7).

Yolsuzlukların ülke ekonomisi ve toplumsal yapı üzerinde oluşan olumsuz etkilerini inceleyen çalışmalar literatürde ağırlık kazanmaktadır. Bu noktada yolsuzluğun ekonomik ve toplumsal yapıya etkilerine ilişkin olumsuz bulguların yanında olumlu etkilerinin olduğunu ifade eden görüşler ve çalışmalar da bulunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak yolsuzluğun belirleyicilerinin tahminlerine ilişkin çok sayıda çalışmayı da görmek mümkündür. Bu alanda yapılan çalışmaların yoğunluğu detaylı bir literatür araştırmasını gerekli kılmaktadır. Bu sebeple, daha kolay ve anlaşılır olması adına literatür taraması incelemesi kronolojik ve konsolide bir tablo halinde Tablo 1’ de sunulmuştur.

Yolsuzluğun belirleyicileri literatürde yoğun bir şekilde araştırmalara konu oluşturmaktadır. Özellikle demokrasi ve ekonomik özgürlükler başta olmak üzere, kamu harcamaları, insani gelişme düzeyi, ülkelerin yönetim biçimi gibi belirleyiciler ile yolsuzluk tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1

Yolsuzluğun Belirleyicilerine İlişkin Literatürün Gelişimi

Yazarlar	Yayın yılı	Sonuç ve Bulgular
Leff	1964	Özellikle az gelişmiş ülkelerin ekonomik ve siyasi ortamında risk ve belirsizlik hâkim olması ve yatırıma ihtiyaç duymaları sebebiyle rüşvetin ve daha genel anlamda yolsuzluğun, aksi durumda olacağından daha olumlu bir etki yaratarak yatırımların ülkeye gelmesine yardımcı olması ve ekonomik gelişmelere olumlu katkısının olacağı sonucuna ulaşmıştır.
Beck-Maher	1986	Çalışmalarında rüşvete ilişkin rekabetçi bir denge modeli sunulmuş ve ihale modeliyle karşılaştırılmıştır. Sonuçta rüşvete yönelik cezaların bulunmadığı bir ortamda, ihalelerde en yüksek rüşveti veren firmaların en verimli firmalar oldukları görüşü desteklenmiştir. Böylece rüşvetin verimli projeleri sağlayacağı bulgusuna ulaşılmıştır.
Shleifer-Vishny	1993	Çalışmada yolsuzluğun ekonomik kalkınma üzerin neden maliyetli olabileceğinin iki genel sebebi araştırılmıştır. Sonuç olarak ekonomik ve siyasal rekabetin, yolsuzluğun olumsuz etkilerini ve yayılmasını azaltabileceği görüşü savunulmuştur. Farklı kamu kurumlarının aynı hizmeti sağlamak adına görevlendirilmesi hususunda rekabet edecekleri yaklaşımıyla bu görüş desteklenmektedir.
Mauro	1995	Yolsuzluğun özellikle yatırımları azaltacağı varsayımından yola çıkarak ekonomik büyümeyi düşüreceğini sonucuna ulaşmıştır.

Mauro	1997	Yolsuzluğun, eğitim ve sağlık hizmeti veren alanlarda, bütçe ödeneklerine ilişkin karar vericilerin yolsuzluğa yönelmesinin pek mümkün olmayacağından hareketle, harcamaları azaltacağı görüşünü ileri sürmektedir.
Tanzi	1998	Çalışmasında geniş bir literatür araştırmasına da yer veren Tanzi, yolsuzluğun ülke ekonomilerine ve demokratik gelişim ve süreçlere olumsuz etkisinin olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Özellikle kalkınma ihtiyacı duyan ülkelerde vatandaşların demokrasi ve piyasa ekonomisinin sağlanmasına yönelik isteksiz tutumlarının yolsuzluk sebebiyle ortaya çıktığını ifade etmiştir. Son olarak yolsuzluğun en belirgin olumsuz etkisinin vergi kayıpları şeklinde karşımıza çıkacağını ve yoksullaşma problemini derinleştireceğini savunmaktadır.
Akçay	2000	Demokrasi (siyasal özgürlükler) ve ekonomik özgürlükler düzeyinin azalması ile yolsuzluğun artacağı sonucuna ulaşmıştır.
Treisman	2000	Çalışmada uzun yıllar boyunca demokrasiye ya da demokratik yönetime maruz kalmanın daha düşük yolsuzluk sağlayacağı, ancak bugünkü demokrasi seviyelerinin yolsuzluk üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bunun yanında uzun yıllardır hukuk devleti olan ülkelerin yolsuzluk seviyelerinin belirgin düzeyde daha düşük olduğu görülmektedir.
Broadman-Recanati	2001	Çalışmada yolsuzluğun belirleyicileri piyasa kurumları üzerinden analiz edilmiştir. Geçiş dönemi ülkeleri kapsamında, kurumsal reformların yolsuzluk üzerindeki etkisi incelenmiştir. Demokratik reformlar ya da demokratikleşme çabalarının yolsuzluk üzerinde olumlu etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.
Montinola-Jackman	2002	Çalışmada siyasi rekabetin yolsuzluk üzerindeki etkisi incelenmekle birlikte böyle bir etkinin var olduğu ancak doğrusal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yolsuzluk, diktatörlükle yönetilen ülkelerde, demokratik ülkelere kıyasla tipik bir şekilde göreceli olarak daha düşüktür. Ancak bir eşik aşıldığında, demokratik uygulamalar yolsuzluğu engellemektedir.
Paldam	2002	Paldam, yolsuzluk seviyesinin yalnızca demokrasi ile ilişkili olmadığını aynı zamanda ekonomik özgürlüklerden de etkilendiği sonucuna ulaşmıştır. Demokratikleşmenin yolsuzluğu azaltacağı ancak ekonomik özgürlüklerin düşük olduğu bir ülkede yolsuzlukların artacağı, diğer bir ifadeyle demokratikleşirken ekonomik özgürlüklerin de artması gerektiğini ifade etmektedir.
Mohtadi-Roe	2003	Çalışmalarında rant kollama (yolsuzluğun bir türü olarak), kamu harcamaları, büyüme ve demokrasi arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Genç demokrasilerde rant kollama faaliyetlerinin yükseldiği ancak demokrasiler olgunlaştıkça düşmeye başladığı, diğer bir ifadeyle ters U etkisi yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.
Sung	2004	Siyasi liberalleşme sürecinin ilk aşamalarında kamuda yolsuzluğun geçici olarak artabileceği kabul edilmekle birlikte, demokratikleşmenin genel ve nihai olarak yolsuzluğu azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır.
Drury ve diğ.	2006	Çalışmada demokrasi, yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Sonuç olarak yolsuzluğun demokratik ülkelerde ekonomi için bir etkisinin olmadığı ancak demokratik olmayan ülkelerde yolsuzluğun ekonomi üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Rock	2007	Çalışmada gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grupları üzerine bir analiz yapılmıştır. Demokrasi ve yolsuzluk arasında karşılıklı olarak bir ilişkinin olduğunu bulgusuna ulaşılmış ve demokrasi seviyesinin ilk etapta artarken yolsuzluğu artıracacağı ancak daha sonra yolsuzluğun düşme eğilimine (tersine U hipotezi) gireceği bulgusuna ulaşılmıştır.
Treisman	2007	Çalışmada özgür ve yaygın bir alanda okunabilen bir basın sektörüne, hükümet bağlı çalışan yüksek oranlı kadın sayısına, saydam bir ticaret geçmişine sahip yerleşmiş bir liberal demokratik geçmişe sahip ülkelerde yolsuzluğun daha az olacağına ilişkin güçlü kanıtlar olduğu, önceki çalışmalardan yola çıkarak ifade edilmektedir. Ancak kusurlu demokrasiler veya yumuşak otoriter devletler arasındaki özgürlük seviyelerinde meydana gelen küçük artışların yolsuzluk algıları üzerinde tutarlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
Le Billon	2008	Bu makale liberal barış inşasını daha yüksek yolsuzluk seviyeleriyle ilişkilendiren bazı argümanları ortaya koymaya çalışmıştır. Çatışma sonrası yeniden çatışma riskine karşın yolsuzluğun yeni bir barış satın almasına izin vermenin uzun vadede yeterli olmayacağını vurgulamaktadır. Sonuç olarak uluslararası denetim kamu maliyesini ve kilit ekonomik sektörleri zimmete para geçirmekten korumaya yardımcı olabilir ve hesap verebilir ve şeffaf bir ekonomi yönetimine doğru daha yumuşak bir geçiş sağlayabilir.
Rose-Ackerman	2008	Rose-Ackerman çalışmasında çatışma sonrası üç ülkeyi (Guatemala, Kosova ve Angola) incelemiştir. Çatışma sonrası zayıflayan kurumlar için kurumsal reformların gerekeceğini ve bu bağlamda şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılması, oluşacak ciddi durumlarda ise anayasal değişikliğin yapılması gerekeceğini vurgulamıştır. Ancak sonuçta şiddetin o ülkede hala bir tehdit oluşturduğunu ve kurumların zayıf oluşunun yolsuzluk faaliyetlerini azaltmanın önünde engel olacağını ifade etmektedir.
Rock	2009	Rock bu çalışmasında, önceki çalışmasını destekleyen bir sonuca ulaşarak yolsuzluk ve demokrasi arasında tekrar tersine U hipotezine ulaşmıştır. Buna ek olarak demokrasilerin, hesap verebilir ve şeffaf kurumları oluşturmak için gerekli zamanı sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır.
Kolstad-Wiig	2011	Bu çalışma, demokrasinin yolsuzluk üzerindeki nedensel etkisini tahmin etmeye çalışmaktadır. Sonuçlar, demokrasinin yolsuzluğu azaltmada, demokrasinin içselliğini dikkate almayan tahminlerin gösterdiğinden çok daha etkili olduğunu göstermektedir.
Peyton-Belassen	2012	Çalışmada demokrasi ve yolsuzluk arasında kesin bir ilişki bulunamamıştır. Ancak demokratikleşme sürecini tamamlamış gelişmiş ülkelerde yolsuzluğun azalacağı, gelişmekte olan ülkelerde ise gelişmiş ülkelere göre daha fazla yolsuzluğun yapılacağı sonucuna ulaşmışlardır. Bu noktada etkili olan faktörün ise özellikle ekonomik özgürlükler olduğu ifade edilmiştir.
Saha-Su	2012	Demokrasi düşük ekonomik özgürlük seviyesinde yolsuzlukla mücadelede etkili olmayabilir, ancak ekonomik özgürlük seviyesi yüksek olduğunda demokrasi en yolsuz ülkeler için yolsuzluğu iyileştirmede etkili hale gelir. Çalışmada, yolsuzluğu azaltmak için demokratikleşmenin yüksek ekonomik özgürlük ortamında yapılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tiwari	2012	Çalışmada demokrasi, bürokrasi ve yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Demokrasi ve hukukun üstünlüğü seviyesinin yüksekliğinin yolsuzluğu azaltacağı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda çalışmada kontrol değişkeni olarak kullanılan ortaokul kayıt oranının da yolsuzluğu düşürmede olumlu etkisinin olduğu görülmüştür.
Beşel-Yardımcıoğlu	2013	14 Ortadoğu ülkesinde demokrasi ve yolsuzluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Demokrasi kültürünün gelişiminin sağlanmasının ve demokratik uygulamalarının artmasının yolsuzluğu azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.
Campbell-Saha	2013	Demokrasi ve yolsuzluk arasında dinamik bir ilişki varlığına dikkat çekmektedirler. Öyle ki, demokratik bir dönüşüm (son derece diktatörce bir seviyeden başlayarak) başlangıçta yolsuzluğu azaltır, ancak demokrasinin orta seviyelerinde yolsuzluğu artırır ve son olarak, demokrasinin olgun aşamalarında yolsuzluğu önemli ölçüde azaltır.
Yakışık-Çetin	2014	142 ülkeyi inceleyen çalışmada demokrasi ve ekonomik özgürlük seviyelerinin artışı yolsuzluğun azalmasını sağlayacaktır. Bunun yanında kamu harcama oranının artışı yolsuzluk üzerinde olumsuz etkiye sahip olmaktadır. İnsani gelişme endeksine göre oluşturulan 3 ayrı model oluşturulmuştur. Orta ve düşük gelişmişliğe sahip ülkelerde demokrasi düzeyinin artışının yolsuzluğu düşüreceği sonucuna ulaşılmıştır.
Haass-Ottmann	2017	Hükümet ve isyancı elitler arasındaki yürütme gücü paylaşımının çatışma sonrası yolsuzluk üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Yürütme gücünün paylaşımının çatışma sonrası yolsuzluğu önemli ölçüde artırdığı; yürütme gücünün paylaşılmasının yolsuzluk üzerindeki etkisinin, doğal kaynak rantlarının varlığında daha güçlü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güç paylaşımı, yolsuzluk ve kısa vadeli çatışma sonrası istikrar arasında bir değiş tokuşa neden olmaktadır.
Taşar-Çevik	2017	Yolsuzluğun ve rüşvetin kültürel belirleyicileri üzerine yapılan bu çalışmada, eğitim kurumlarında oluşan güvensizlik yolsuzluk seviyelerinin artışı beraberinde getirmektedir. Eğitime duyulan güven arttıkça bireycilik artarak yolsuzluk üzerinde pozitif bir etkiye sahip olacaktır.

Not. Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Literatürden anlaşılacağı üzere demokrasi ve yolsuzluk ilişkisinin birçok çalışmada incelendiği görülmektedir. Teorik altyapı bağlamında değerlendirildiğinde aralarındaki doğrusal ilişkinin varlığı genel kabul görmektedir. Fakat günümüzde sosyal bilimlerde kuramsal ilişkilerin sağlanmasını yapmak için istatistiksel analizlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda hem önceki çalışmalarda hem de bu çalışmada yolsuzluğu etkileyebilecek faktörlerin tahmin edilmeye çalışılmış ve analiz edilmiştir. Dolayısıyla demokrasi düzeyi en etkin belirleyici olmasından yola çıkarak analize dâhil edilmiştir.

Bu çalışmada ise literatürde sıklıkla kullanılan demokrasi düzeyi yanında ülkelerin eğitim seviyesi ve barış ortamının yolsuzluk üzerindeki etkileri de literatüre katkı sağlayabileceği düşüncesiyle analize dâhil edilmiştir. Önceki literatür incelendiğinde eğitim seviyesi ve barış

ortamının doğrudan analize dâhil edilmediği, bir politika önerisi ya da durum değerlendirmesi yapıldığı göze çarpmaktadır. Bunun yanında iç ve dış çatışma dönemleri sonrasında, özellikle az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde savaş sonrası yolsuzluğun analiz edildiği çalışmalar mevcuttur. Çatışma sonrası barış sürecinin temini ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmalarda, yeniden barışın inşasına ilişkin politika önerilerine ve bu ülkelerde yolsuzluğun artışının neden olacağı sonuçlara değinilmektedir. Diğer bir ifadeyle çatışma sonrası yolsuzluk tehlikesinin sonuçları tahmin edilmeye çalışılmıştır. Halbuki bu çalışmada ülkenin içinde bulunduğu barış ortamının yolsuzluğu nasıl etkilediği analiz edilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında literatüre katkı sağlayacağı amaçlanmaktadır.

3. Veriler ve Analiz Yöntemi

Veriler belirlenirken literatürde daha önce incelenen değişkenler dikkate alınmıştır. Demokrasinin yanında yolsuzluğu etkileyebileceği düşünülen farklı birçok faktörün bulunabileceği literatürden açıkça görülebilmektedir. Buradan yola çıkarak yolsuzluğun belirleyicileri tahmin edileceğinden bağımlı değişken olarak yolsuzluk algı endeksi (corruption perception index) kullanılmış; bağımsız değişkenleri ise demokrasi endeksi (democracy index), küresel barış endeksi (global peace index) ve eğitim endeksi (education index) oluşturmaktadır.

Yolsuzluk Algı Endeksi, 1995 yılından itibaren, kamu kesimindeki yolsuzluk algısını ortaya çıkarmak için 13 farklı göstere ile ülke performanslarını her sene yayınlayan bir çalışmadır. Transparency International (Uluslararası Şeffaflık Örgütü) tarafından hazırlanan endeks, her ülkenin 0-100 arasında puan almasıyla oluşmakta ve 0 en yüksek yolsuzluk algısına 100 ise en düşük yolsuzluk algısına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle 0'a yaklaştıkça yolsuzluk artmakta 100'e yaklaştıkça ise yolsuzluk düşmektedir. Endeks oluşturulurken 12 bağımsız kurumun 13 farklı veri kaynağından (gösterge) faydalanılmaktadır. Kullanılan bilgi kaynakları önceki iki yılda yayınlanan verilere dayanmaktadır. Endeks yalnızca bir dizi ülke/bölge için bir puan sağlayan ve kamu sektöründeki yolsuzluğa ilişkin uzman algılarını ölçen kaynakları içermektedir (Transparency International, 2022: 15).

Bağımsız değişkenlerin başında gelen Demokrasi Endeksi, The Economist Intelligence Unit* tarafından 2006 yılından itibaren her yıl düzenli olarak yayınlanmakta ve ülkelerin demokrasi seviyelerini ölçmektedir. Bu ölçüm, 0 ila 10 arasında bir ölçekte, beş kategoride gruplandırılmış

* The Economist grubuna bağlı olan analiz ve araştırma bölümüdür. Bkz. <https://www.eiu.com/n/about/>.

60 sorunun (göstergenin) derecelendirilmesine dayanmaktadır. Beş kategori *seçim süreci ve çoğulculuk, sivil özgürlükler, hükümetin işleyişi, siyasi katılım ve siyasi kültürdür*. Her kategorinin 0 ila 10 arasında bir derecelendirmesi vardır ve endeks beş kategori endeksinin aritmetik ortalamasıdır. Son olarak endeks skoru 10'a yaklaştıkça demokrasi düzeyinin artmaktadır. (EIU, 2022: 67).

Çalışmada kullanılan diğer bir bağımsız değişken olan Eğitim Endeksi, İnsani Gelişme Endeksinin ortaya çıkmasını sağlayan üç temel bileşenden biridir. Eğitim endeksi iki göstergenin ortalaması alınarak oluşmakta ve 0-1 arasında bir değer almaktadır. Bu göstergeler beklenen eğitim süresi (expected years of schooling) ve ortalama eğitim süresi (mean years of schooling) olarak ikiye ayrılmaktadır. Beklenen eğitim süresi en çok 18 (ki bu süre yaklaşık olarak yüksek lisans derecesini almaya denk gelmektedir.), ortalama eğitim süresi ise en çok 15 yıl olarak belirlenmiştir (HDI, 2022: 285).

Çalışmada kullanılan son bağımsız değişken Küresel Barış Endeksi, ülkelerin barış seviyesini ölçen 23 nicel ve nitel göstergeden oluşmaktadır. Üç alanda ülkelerin barış seviyesini ölçmeyi amaçlayan endeksin ilk alanı *devam eden iç ve dış çatışmaları*, ikinci alanı *toplumsal emniyet ve güvenliği* ve son alanı ise *militarizasyonu* değerlendirmektedir. Tüm göstergeler 1-5 arasında bir puan almaktadır; ülkenin oluşan puanı 1'e ne kadar yakınsa, barış seviyesinin o kadar yüksek olduğunu ifade etmektedir. Genel bileşik endeksin yüzde 60'ı iç barış ölçütüne yüzde 40'ı ise dış barış ölçütüne göre formüle edilmektedir (IEP, 2021: 74-76).

Çalışmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait temel bilgilere, tarafımda derlenen Tablo 2'de, yer verilmiştir. Son olarak ülkeleri sınıflandırmak ve gelişmişlik düzeylerinin yolsuzluğa etkisini görebilmek için İnsani Gelişme Endeksi kullanılmıştır. Endeks, *yaşam beklentisi, eğitim düzeyi* ve *kişi başına oluşan gelir düzeyi* olmak üzere üç bileşenden oluşmakta ve genel endeks üç bileşenin ortalaması alınarak hesaplanmaktadır. Endeks sonucunda her ülke 0-1 arasında bir puan almakta ve 1'e yaklaştıkça insani gelişme düzeyinin arttığı görülmektedir. Bu çalışmada 2021 yılında oluşan genel endeks sonuçlarına bakıldığında, ülkelerin aldıkları skorlar 0.385-0.962 arasında oluşmaktadır (HDI, 2022).

Tablo 2

Çalışmada Kullanılan Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler

Değişkenler	Açıklama	Kaynak
Bağımlı (Açıklanan) Değişkenler		
CORRUP (Yolsuzluk Algı Endeksi)	Ülkelerin yolsuzluk seviyelerini ifade etmektedir.	Transparency International (Uluslararası Şeffaflık Örgütü) tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanmaktadır.
Bağımsız (Açıklayıcı) Değişkenler		
DEMOC (Demokrasi Endeksi)	167 ülkenin demokrasi seviyelerini farklı göstergelerle ölçen endeksi ifade etmektedir.	The Economist dergisinin araştırma bölümü olan Economist Intelligence Unit (EIU) tarafından derlenen yıllık bir endekstir.
EDU (Eğitim Endeksi)	Ülkelerin eğitim düzeyini ifade etmektedir.	Human Development Index – HDI (İnsani Gelişme Endeksi) 'nin bir bileşeni olarak her sene Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanmaktadır.
GPI (Küresel Barış Endeksi)	Ülkelerin içinde buldukları barış ortamının düzeyini ifade etmektedir.	2007 yılında kurulan IEP- Institute for Economics and Peace (Ekonomi ve Barış Enstitüsü) tarafından her yıl düzenli olarak yayınlanmaktadır.

Endekste ülkeler çok yüksek, yüksek, orta ve az gelişmiş ülkeler olarak dört ayrı kategoride sınıflandırılmaktadır. Ancak çalışmada ülkelerin daha homojen dağılması ve anlamlı sonuçlar verebilmesi için üç ayrı kategoriye ayrılmıştır. Bu doğrultuda ülkelerin üç ayrı kategoride sınıflandırılması uygun görülmüş; 0.962-0.800 arasında puan alan ülkeler yüksek gelişmişlik düzeyine, 0.796-0.602 arasındaki ülkeler orta gelişmişlik düzeyine sahip, 0.597-0.0.385 arasında puan alan ülkeler ise düşük gelişmişlik düzeyine sahip ülkeler olarak sınıflandırılmıştır. Kademelendirme yapılırken hem ülke sayılarının hem de puan skalasının eşit dağılması göz önünde bulundurulmuştur.

4. Analiz ve Bulgular

Detaylı bir literatür araştırması ardından çalışmada 151 ülkenin yatay-kesit verileri ile yolsuzluğun belirleyicileri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu belirleyiciler; demokrasi, eğitim ve

barış düzeylerini kapsamaktadır. Bu değişkenler yanında İnsani Gelişme Endeksi de kullanılarak ülkeler sınıflandırılmış ve gelişmişlik düzeylerinin yolsuzluk seviyeleri üzerindeki etkisi de ortaya konulmuştur.

İlk modelde tüm ülkeler analize dâhil edilirken, 151 ülke yatay-kesit veri analizi ile tahmin edilmiştir. Tablo 3'e bakıldığında tüm ülkeleri kapsayan modelde demokrasi ve eğitim seviyeleri ile yolsuzluk arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Fakat diğer değişkenlerle yolsuzluğun arasındaki ilişki pozitif çıkmasına rağmen barış ile yolsuzluk arasındaki ilişkinin negatif çıktığı görülmektedir. Bu durumun temel sebebi, daha önce de değinildiği üzere, küresel barış endeksi puanlarının 1-5 arasında oluşması ancak 1'e yaklaştıkça barış düzeyinin yükselmesidir. Yolsuzluk ve diğer değişkenlerin puan sistemine bakıldığında ise, yüksek puan alanların o alanda daha iyi olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle bir ülkenin küresel barış endeksinin düşüş göstermesi o ülkenin daha iyi bir barış seviyesi (barış seviyesinin iyileştiğini) yakaladığını göstermektedir.

Tablo 3

Yolsuzluk Belirleyicilerini Tahmin Eden Modeller

Bağımlı Değişken (Yolsuzluk- CORRUP)	Tüm Ülkeler (Model-1)	Yüksek Gelişmişlik Düzeyine Sahip Ülkeler (Model-2)	Orta Gelişmişlik Düzeyine Sahip Ülkeler (Model-3)	Düşük Gelişmişlik Düzeyine Sahip Ülkeler (Model-4)
DEMOC	0.3732915* (6.74)	0.2326294** (2.29)	0.2229852* (3.27)	0.2549787* (2.74)
EDU	0.270862* (5.67)	0.5936718* (3.46)	-0.057056 (-0.69)	-0.0816296 (-0.66)
GPI	-0.2381869* (2.55)	-0.5259207* (2.67)	-0.2536514** (2.08)	-0.106522 (1.03)
Sabit	15.9751	12.19516	36.52127	26.78241
Düzeltilmiş R ²	0.6586	0.5409	0.2708	0.2702
Ülke Sayıları	151	57	53	41

Notlar. İlgili Açıklamalar

I. ***, ** ve * sembolleri sırasıyla %10, %5 ve %1 olmak üzere -değişkenlerin- anlamlılık seviyelerini ifade etmektedir.

II. Katsayı altında bulunan parantez içindeki sayılar "t istatistiği" değerlerini ifade etmektedir.

III. Ekonometrik analizler Stata 14 paket programından faydalanılarak yapılmıştır.

İkinci modelde İnsani Gelişme Endeksi'ne göre yapılan sınıflandırmaya göre belirlenmiş yüksek gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin yolsuzluk belirleyicilerine ilişkin tahmin sonuçları görülmektedir. Endeks değeri en yüksek 57 ülkenin yer aldığı modelde, demokrasi, eğitim ve barış

seviyeleri istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. İlk modelde çıkan sonuca paralel olarak yolsuzluk ile barış arasında negatif yönlü bir ilişki, demokrasi ve eğitim ile pozitif yönlü bir ilişki vardır.

Üçüncü modelde orta gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde yolsuzluğun belirleyicileri tahmin edilmiş; demokrasi ve barış seviyeleri anlamlyken eğitim seviyesinin yolsuzluk üzerinde bir etkisi olmadığı görülmektedir. Son olarak dördüncü modelde düşük gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde aynı analiz yapılmış, ancak demokrasi dışında hiçbir değişken istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır.

Tüm model sonuçları ve bulgular değerlendirilecek olursa, 151 ülkenin tamamını kapsamına alan ilk modelde demokrasi, eğitim ve barış seviyeleri anlamlı çıkmaktadır. Diğer modellerde ise ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin yolsuzluğu belirleyicilerini etkileyebileceği görülmektedir. Buna göre demokrasi seviyesi tüm gelişmişlik düzeylerinde yolsuzluğun anlamlı ve en güçlü belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle gelişmişlik düzeyi ayırt etmeksizin tüm ülkelerde demokratikleşmenin artması yolsuzluk seviyesinde iyileşmeyi de beraberinde getirecektir. Sonuç olarak değişkenler ve veri setleri açısından değerlendirildiğinde demokrasinin yolsuzluğu etkilemedeki anlamlılık düzeyi hiçbir modelde %1'in üstüne çıkmamıştır. Teorik olarak birçok araştırmacının herhangi bir analize ihtiyaç duymadan doğrulayabileceği bu güçlü yolsuzluk-demokrasi ilişkisinin önceki literatürle de uyumlu bir sonuca imza atması araştırmanın güvenilirliğini desteklemektedir.

Eğitim seviyesi ise tüm ülkelerin dâhil olduğu modelde ve yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerde istatistiksel olarak anlamlı çıkmaktadır. Demokrasiye kıyasla yolsuzluğu etkileyen daha zayıf bir değişken olmakla birlikte, yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerde eğitim halihazırda yolsuzluğu azaltabilecek güçlü argümanlardan biri olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yalnızca gelişmiş değil diğer ülkeler için de eğitimin yolsuzluğu azaltmada etkili olacağı su götürmez bir gerçektir. Ancak diğer ülkelerde eğitim seviyesinin iyileştirilmesinden önce demokratik kurumların oluşturulması ve barış ortamının sağlanmasının daha elzem olduğu sonucu ifade edilebilir.

Ülkelerin içinde buldukları barış ortamının yolsuzluk tutumuna karşı etkisi, düşük gelişmişliğe sahip ülkeler dışında tüm modellerde istatistiksel olarak anlamlıdır ve aralarındaki ilişki negatiftir. Daha önce ifade edilen bu negatif ilişki, barış seviyesinde meydana gelen düşüşün

(ülkenin barış seviyesinde iyileşmenin) yolsuzluk endeksindeki artışa (yolsuzlukta iyileşme ya da yolsuzluk faaliyetlerinde düşüşe) yol açmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda yüksek ve orta gelişmişliğe sahip ülkelerde barış ortamının varlığı yolsuzluğu olumlu anlamda etkilemektedir. Ancak düşük gelişmişliğe sahip, çatışma döneminde ya da çatışma sonrası dönemde olan ülkelerde barışın yolsuzluk üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamaktadır. Bu durumun sebebi olarak, ülkelerin kronik anlamda uzun yıllardır süren iç ya da dış çatışmalarla uğraşıyor olmaları ve barış ortamı sağlansa dahi yeniden çatışma ortamına girilebilmesi gösterilebilir. Bir diğer etken çatışma sonrası ülkelerde ortaya çıkabilecek yatırım çekme problemiyle karşı karşıya kalınmasıdır. Ülkelerin yatırım çekebilmek için öncelikle demokratik ve yetkin kurumların tesisini sağlanması gerekmektedir. Aksi takdirde iktidarların da içinde olduğu birçok siyasi ve toplumsal aktör yatırım uğruna yolsuzluk faaliyetlerine göz yumacaktır. Bu sonucun bir uzantısı olarak eğitim seviyesinin de demokratikleşme süreciyle birlikte artırılması gerektiği ifade edilmelidir.

5. Sonuç

Çalışmada yolsuzluğu etkileyebilecek değişkenler tahmin edilmeye çalışılmış ve bu kapsamda 151 ülkenin yatay-kesit verileri ile demokrasi, eğitim ve barış seviyelerinin yolsuzluklar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Dört ayrı model oluşturulmuş olup, birincisi tüm ülkeleri kapsamına almıştır. Diğer üç model ise sırasıyla yüksek, orta ve düşük gelişmişliğe sahip ülkelerde bu etkiyi araştırmaktadır. Özellikle birinci modelde tüm değişkenler istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle tüm değişkenlerin yolsuzluk üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnsani gelişmişlik seviyesine göre yapılan sınıflandırmaya göre değerlendirildiğinde, yüksek gelişmişliğe sahip ülkelerde tüm değişkenler, orta gelişmişliğe sahip ülkelerde eğitim dışındaki değişkenler, düşük gelişmişliğe sahip ülkelerde ise yalnızca demokrasi değişkeni istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Buna göre, özellikle demokrasinin yolsuzluğun en güçlü belirleyicilerinden biri olduğunu ve önceki literatürle de uyumlu sonuçları karşımıza çıkardığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Çalışmada kullanılan eğitim ve barış değişkenleri değerlendirildiğinde, demokrasi ve yolsuzluk ilişkisinin başka çalışmalarda da sıklıkla kullanıldığı, ancak barış ve eğitim seviyesinin yolsuzluk üzerindeki etkisini inceleyen çalışmaların azlığı ya da hiç olmayışı, bu değişkenlerin literatüre katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Literatür incelendiğinde yolsuzluğun ana ilacının ekonomik büyüme olduğu ve ekonomik büyümenin iyi politikalarla, özellikle de eğitimin teşvik edilmesiyle destekleneceği

savunulmaktadır. Ancak böyle bir iddia hem ekonomik büyümenin hem de yolsuzluğun belirleyicilerine ve etkenlerine ilişkin daha basit bir görüşü yansıtmaktadır. Özellikle çatışma sonrası ülkeler ele alındığında, sadece makroekonomik büyüklükleri esas alan politika önerilerinin anlamsız kalacağı bir gerçektir. Bu durumun yanında kurumların da en azından asgari düzeyde yetkinliğe kavuşması ve demokratikleşmesi gerekecektir; aksi takdirde herhangi bir ekonomik büyüme beklenmemelidir. Bu durum ise, önceki literatür de incelendiğinde, ancak hukukun üstünlüğü sağlanarak gerçekleşebilecektir. Yolsuzluk, devlet ile toplumun arasındaki ilişkinin işlevsiz olduğunu gösteren, devletin meşruiyetini zayıflatan, devlete duyulan güveni aşındıran ve savurgan kamu politikalarına yol açan bir davranıştır. Dolayısıyla dürüst ve demokratik kurumlar olmadan, ahlak ve doğruluk kavramlarının esas alındığı bir eğitim sistemine geçilmeden ve hepsinden önemlisi ülkede vatandaşların kendilerini güvende hissedeceği bir barış ortamı oluşmadan iyi politikaların seçilmesi ya da etkin bir şekilde yürütülmesi, diğer bir ifadeyle yolsuzluk faaliyetlerinin azaltılması pek mümkün gözükmemektedir.

Kaynakça

- Akçay, S. (2000). Yolsuzluk, ekonomik özgürlükler ve demokrasi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Beck, P. J., & Maher, M. W. (1986). A comparison of bribery and bidding in thin markets. *Economics Letters*, 20(1), 1-5. [https://doi.org/10.1016/0165-1765\(86\)90068-6](https://doi.org/10.1016/0165-1765(86)90068-6).
- Beşel, F. & Yardımcıoğlu, F. (2013). Demokrasi ve yolsuzluk ilişkisi: seçilmiş Ortadoğu ülkelerinin analizi. In K. İnat and M. Ataman (Eds.). *Ortadoğu Yıllığı: 2013*, (ss. 445-461). Açılım Kitabevi.
- Campbell, N. & Saha, S. (2013). Corruption, democracy and Asia-Pacific countries, *Journal of the Asia Pacific Economy*, 18(2), 290-303. <https://doi.org/10.1080/13547860.2013.778156>.
- Drury, A. C., Kriekhaus, J. & Lusztig, M. (2006). Corruption, democracy and economic growth. *International Political Science Review*, 27(2), 121-136. <https://doi.org/10.1177/0192512106061>.
- Economist Intelligence Unit - EIU. (2022). <https://pages.eiu.com/rs/753-RIQ-438/images/eiu-democracy-index-2021.pdf>. (Erişim Tarihi 15.12.2023.)
- Haass, F. & Ottmann, M. (2017). Profits from peace: the political economy of power-sharing and corruption. *World Development*, 99, 60-74. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2017.07.006>.
- Human Development Index - HDI. (2022). Human Development Report: 2021-2022. https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22reportenglish_0.pdf.
- Institute for Economics & Peace - IEP. (2021). Global Peace Index Report: 2021. <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web.pdf>. (Erişim Tarihi 15.12.2023).
- Johnston, M. (2012). Corruption control in the United States: law, values, and the political foundations of reform. *International Review of Administrative Sciences*, 78(2), 329-345. <https://doi.org/10.1177/0020852312438782>.
- Kolstad, I & Wiig, A. (2016). Does democracy reduce corruption?, *Democratization*, 23(7), 1198-1215. <https://doi.org/10.1080/13510347.2015.1071797>.
- Lambsdorff, J.G. (2007). *The institutional economics of corruption and reform: theory, evidence, and policy*. Cambridge University Press.
- Le Billon, P. (2008). Corrupting peace? Peacebuilding and post-conflict corruption, *International Peacekeeping*, 15(3), 344-361, <https://doi.org/10.1080/13533310802058851>.
- Leff, N. H. (1964). Economic development through bureaucratic corruption. *American Behavioral Scientist*, 8(3), 8-14. <https://doi.org/10.1177/000276426400800303>.

- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681–712. <https://doi.org/10.2307/2946696>.
- Mauro, P. (1997). The effects of corruption on growth, investment, and government expenditure: a cross-country analysis. In Kimberly Ann Elliott (Eds.). *Corruption and the Global Economy*, (ss. 83-107). Institute for International Economics.
- Mohtadi, H, & Roe, T. L. (2003). Democracy, rent seeking, public spending and growth. *Journal of Public Economics*. 87(3-4), 445-466. [https://doi.org/10.1016/S0047-2727\(01\)00135-9](https://doi.org/10.1016/S0047-2727(01)00135-9).
- Montinola, G. R., & Jackman, R. W. (2001). Sources of corruption: a cross-country study. *British Journal of Political Science*, 32(01), 147-170. <https://doi.org/10.1017/S0007123402000066>.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and political development: a cost-benefit analysis. *The American Political Science Review*, 61(2), 417–427. <https://doi.org/10.2307/1953254>.
- Peyton, K. & Belasen, A. R. (2012). Corruption in emerging and developing economies: evidence from a pooled cross-section. *Emerging Markets Finance and Trade*, 48(2), 29-43. <https://doi.org/10.2753/REE1540-496X480202>.
- Rock, M. T. (2007.) Corruption and democracy. *UN/DESA Working paper*, 55, 1-18.
- Rock, M. T. (2009). Corruption and democracy, *The Journal of Development Studies*, 45(1), 55-75. <https://doi.org/10.1080/00220380802468579>.
- Rose-Ackerman, S. (1978). *Corruption: A Study in Political Economy*, Academic Press.
- Rose-Ackerman, S. (2008). Corruption and post-conflict peace-building. *Ohio Northern University Law Review*, 34(2), 405-444.
- Saha, S. & Su, J.J. (2012). Investigating the interaction effect of democracy and economic freedom on corruption: a cross-country quantile regression analysis. *Economic Analysis & Policy*, 42(3), 389-396. [https://doi.org/10.1016/S0313-5926\(12\)50036-6](https://doi.org/10.1016/S0313-5926(12)50036-6).
- Shleifer, A., & Vishny, R. W. (1993). Corruption. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 599–617. <https://doi.org/10.2307/2118402>.
- Sung, HE. (2004). Democracy and political corruption: a cross-national comparison. *Crime, Law and Social Change*, 41, 179–193. <https://doi.org/10.1023/B:CRIS.0000016225.75792.02>.
- Tanzi, V. (1998). Corruption around the world: causes, consequences, scope and cures. *IMF Staff Papers*, 45(4), 559-594. <https://doi.org/10.2307/3867585>.
- Transparency International. (10. 12. 2023). What is corruption <https://www.transparency.org/what-is-corruption/#define>. (Erişim Tarihi 15.12.2023).
- Transparency International. (2022). Corruption Perception Index Report 2021. https://images.transparencycdn.org/images/CPI2021_Report_EN-web.pdf. (Erişim Tarihi 21.12.2023).

- Treisman, D. (2007). What have we learned about the causes of corruption from ten years of cross-national empirical research?. *Annual Review of Political Science*, 10(1), 211–244. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.10.081205.095418>.
- United Nations-UN. (12.12.2023). Global Cost of Corruption at Least 5 Per Cent of World Gross Domestic Product, Secretary-General Tells Security Council, Citing World Economic Forum Data. <https://press.un.org/en/2018/sc13493.doc.htm>. (Erişim Tarihi 20.12. 2023).
- Yakışık, H., & Çetin, A. K. (2014). Yolsuzlukların sosyoekonomik belirleyicileri: yatay kesit veri analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(3), 205-224. <https://doi.org/10.16951/iibd.27756>

EXTENDED ABSTRACT

Corruption, in its simplest definition, is a problematic behaviour that is defined as the abuse of public authority for personal gain. While public officials or bureaucrats are usually the main beneficiaries of corruption, many others are victimised by the loss of public resources. When analysed from this point of view, the characterisation "corruption is a victimless crime", which is frequently mentioned in the literature, has unfortunately ceased to be an accurate statement. As a result of corruption, all segments of society, especially small economic units (households, enterprises, etc.), lose public resources. In addition, by becoming a behaviour that corrupts social, political and cultural values, it will lead to the problems of undermining the public's trust in public institutions, creating a perception of inequality in society and creating a segment of the public that believes that the social order has been disrupted. The United Nations that the financial burden of corruption is 2.6 trillion dollars, although it cannot be calculated precisely. In addition, it is stated that businesses and individuals pay more than 1 trillion dollars in bribes every year. For this reason, the determinants of corruption, which is a global problem, have become more important today. In this study, many studies in the literature on the determinants of corruption are analysed. Statistical analyses have been made with different and new variables that are missing in the literature and that may affect corruption.

When the studies on the determinants of corruption are analysed, it is seen that there are many comprehensive studies. However, it is noticeable that the number of similar variables and countries in these studies is low. Many similar variables such as democracy, economic freedoms, rule of law, GDP, etc. are frequently found in the literature. This study, on the other hand, aims to approach corruption activities from a different perspective and to analyse new variables that will contribute to the literature. Studies analysing the negative effects of corruption activities on the economy and social structure are gaining weight in the literature. In this study, which also includes a broad literature review, there are views and studies that state that corruption has positive effects as well as negative findings regarding the effects of corruption on economic and social structure. In this context, 28 studies in which the effects of corruption are measured or the determinants of corruption are analysed within the framework of the literature review. This study focuses on the analysis of the factors affecting corruption, in other words, corruption is included in the analysis as a dependent variable. While corruption is used as the dependent variable in the study, democracy, education and peace are used as independent variables. The impact of the development

levels of the countries constitutes one of the question marks of the analysis. For this reason, all countries included in the scope of the study are classified as high, medium and low development countries according to the Human Development Index. Separate models were created and analysed for each of the classified country groups.

Considering the methodology of the variables used, the dependent variable consists of Corruption Perception Index data. Since 1995, the Corruption Perception Index is a study that publishes country performances every year with 13 different indicators in order to reveal the perception of corruption in the public sector. In the index prepared by Transparency International, each country scores between 0-100. As the country score approaches 0, corruption increases and as the score approaches 100, corruption decreases. The Democracy Index, one of the independent variables, has been published regularly every year since 2006 by The Economist Intelligence Unit and measures the level of democracy of countries. This measurement is based on the rating of 60 questions (indicators) grouped into five categories on a scale of 0 to 10. The five categories are electoral process and pluralism, civil liberties, government functioning, political participation and political culture. Each category has a rating from 0 to 10 and the index is the arithmetic mean of the five category indices. Finally, as the index score approaches 10, the level of democracy increases. Another independent variable, the Education Index, is one of the three main components of the Human Development Index. The education index is formed by averaging two indicators and takes a value between 0-1. These indicators are expected years of schooling and mean years of schooling. The last independent variable, the Global Peace Index, consists of 23 quantitative and qualitative indicators that measure the peace level of countries. The index aims to measure the peace level of countries in three areas: the first area evaluates ongoing internal and external conflicts, the second area evaluates social safety and security and the last area evaluates militarisation. All indicators score between 1 and 5; the closer a country's score is to 1, the higher its level of peace. Finally, the Human Development Index is used as a control variable to categorise countries and to see the effect of their level of development on corruption. As a result of the index, each country receives a score between 0 and 1 and it is seen that the human development level increases as it approaches 1.

In the study, cross-sectional data analysis method and ordinary least squares (OLS) method were used for model estimation. Econometric analyses were performed with the Stata 14 package programme. Accordingly, the determinants of corruption were estimated with the cross-sectional

data of 151 countries for 2021. In addition to the model covering all countries, separate models were created for country groups classified according to their development levels. The resulting data were used in four separate models and the impact of variables on corruption was analysed. While all countries were included in the first model, 151 countries were estimated with cross-sectional data analysis. In the model covering all countries, the relationship between democracy, education levels and peaceful environment and corruption was statistically significant. In the second model, the estimation results of the determinants of corruption for countries with high level of development were analysed. In the model where 57 countries with the highest Human Development Index value are included, democracy, education and peace levels are statistically significant. In the third model, the determinants of corruption in countries with medium development level were estimated. While democracy and peace levels are statistically significant, education level has no effect on corruption. Finally, in the fourth model, the same analysis was performed for countries with low level of development, but none of the variables except democracy were statistically significant.

In conclusion, it can be stated that democracy is one of the most effective and strongest determinants of corruption and the results are in line with the previous literature. When the education and peace variables used in the analysis are evaluated, it can be stated that the relationship between democracy and corruption is frequently used in other studies, but there are few or no studies that examine the effects of peace and education level on corruption. In the literature, it is argued that the most effective fighter against corruption is economic growth and that economic growth can be supported by good policies, especially by promoting education. However, such a claim reflects a rather simplistic view of the determinants of both economic growth and corruption. Especially in the case of post-conflict countries, policy recommendations based solely on macroeconomic aggregates would be meaningless. In addition, institutions will also need to be at least minimally competent and democratised. Otherwise, no economic growth should be expected. Such a scenario, as the previous literature suggests, can only be realised by ensuring the rule of law. Corruption is a behaviour that shows that the relationship between the state and society is dysfunctional, weakens the legitimacy of the state, erodes trust in the state and leads to wasteful public policies. Therefore, without honest and democratic institutions, without an education system based on the concepts of morality and integrity, and above all, without a peaceful land in the country in which citizens feel safe, it is unlikely that good policies will be chosen or effectively implemented, in other words, that corruption activities will be reduced.